

НАУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ „80 ГОДИНА ОД ПОГРОМА У ВЕЛИКОЈ РАЦИЈИ – КОРАК ДАЉЕ КА ЗАЈЕДНИЧКОЈ БУДУЋНОСТИ”, НОВИ САД, 2. ФЕБРУАР 2022. ГОДИНЕ

У Новом Саду је у организацији Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана и Матице српске, 2. фебруара 2022. године, одржан научни скуп са међународним учешћем под називом „80 година од погрома у Великој рацији – корак даље ка заједничкој будућности”. Новосадска рација један је од најстрашнијих злочина који се догодио током мађарске окупације југословенског дела Бачке. Од 4. до 29. јануара 1942. године, у Новом Саду и околним местима више од 4.500 Срба, Јевреја и Рома убијено је на зверски начин и бачено под лед Дунава и Тисе. Ова рација једна је од болних тема у историји српско-мађарских односа. Циљ организатора био је, стога, да се окупе сви релевантни учесници из академске, научне и истраживачке делатности, као и представници институција и организација који би својим радовима, дебатама и дискусијама допринели подизању свести у друштву о овој теми. На отварању скупа окупљенима су се обратили проф. др Драган Станић, председник Матице српске, проф. др Зоран Павловић, покрајински заштитник грађана – омбудсман и проф. др Зоран Милошевић, покрајински секретар за високо образовање и научноистраживачку делатност.

Рад скупа био је организован у три панела. На првом панелу, под називом „Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом”, учествовали су: академик Тибор Варади, проф. др Зоран Павловић, проф. др Александар Касаш, проф. др Јован Ђирић, проф. др Тамаш Корхец, проф. др Драган Јовашевић, проф. др Невена Даковић, проф. др Ђорђе Лопичић, проф. др Јелена Лопичић Јанчић, проф. др Вељко Турањанин, доц. др Александар Стевановић, др Габор Штајнер, др Ралука Колојара и др Барна Мишколци. На другом панелу, који је носио назив „Суђење за ратне злочине и доказивање (став праксе и јавности)”, учествовали су представници судства и јавног тужилаштва. Учесници трећег панела – „Корак даље ка сећању” били су: проф. др Слободан Бјелица, проф. др Милана Љубичић, проф. др Даниела Арсеновић, др Предраг М. Вајагић, Иван Негришорац, Мирко Станишић, Петар Ђурђев,

Душан Михалек и, као представник Института за стратегијска истраживања Универзитета одбране, пуковник доц. др Далибор Денда, који је говорио на тему „Злочин у Сиригу 13. и 14. априла 1941. године: почетак погрома над Србима у Бачкој”.

Једно од најинтересантнијих излагања у вези са основном темом скупа имао је академик Тибор Варади, који је истакао да су страхоте рације толико очигледне да су чак и код починитеља побудиле потребу да се правда задовољи. Према његовим наводима, Хортијева власт је, после дугог оклевања, покренула поступак у коме је тражена смртна казна за починиоце који су побегли у Немачку. Варади је навео да је у оквиру тог поступка осуђено десетак починилаца и да је затражена екстрадиција главних криваца. Међутим, они нису изручени већ су се вратили у Будимпешту са Хитлеровом војском као војници SS-а. Након њиховог повратка убијен је Јанош Киш, један од судија војног суда у Пешти, који је требало да суди главним починиоцима злочина у рацији. Варади је указао и на неке противуречности у вези са кривичним поступцима које су југословенске власти водиле тим поводом. Наиме, у тим процесима на смрт су осуђени и Милан Поповић и Лео Деак који су, као посланици у мађарском парламенту, заједно са Бајчи Жилинским жестоко осудили рацију. Варади је напоменуо да овакве теме не треба препустити „безумнима који негирају рацију и Холокауст”, као и да „нормални истраживачи немају чега да се плаше”, те да се суштина не би мењала ако би се утврдило да су пресуде Деаку и Поповићу биле „више плод заноса него правде”. Утврђивањем те чињенице, по Варадију, не би се угрозила аутентичност пресуда непосредним починиоцима злочина, већ би на тај начин истина постала још уверљивија. Скуп о Новосадској рацији изузетно је важан, јер је пружио могућност за дијалог између српских и мађарских стручњака у вези са овом болном темом из области међусобних односа два народа. Радови учесника скупа објављени су у тематском зборнику који је изашао из штампе у новембру 2022. године.

пуковник др Далибор Денда